

VILDTFORVALTNINGSRÅDET
Møde 22. marts 2013
Bilag 2013-01-11

Om ulve i Danmark

Sammendrag

Ulven er i 2012 genindvandret til Danmark efter at have været udryddet i 199 år. Det forventes, at der fra en stigende tysk ulvebestand jævnligt vil ske indvandring af strejfende ulve eller etablering af ulve i Danmark. Ulven er fredet i EU og må kun skydes efter særlig dispensation fra Naturstyrelsen. DCE vurderer, at der vil kunne etableres op til 10 grupper af ulve i Danmark, fortrinsvis i de tyndest befolkede dele af Jylland og Vendsyssel.

Ulven

Ulven (*Canis lupus*) er en såkaldt toppredator, det vil sige at den udgør det øverste led i fødekæden. Den har altså ingen naturlige fjender, bortset fra mennesket. Som toppredator udgør den også en nøgleart, da den har stor indvirkning på antallet og bestandssammensætningen af sine byttedyr, især hjortevildt, hvor den især lever af unge, svækkede eller syge dyr.

Ulven er Europas næststørste landlevende rovdyr, efter den brune bjørn, og på verdensplan har den en meget stor udbredelse, der strækker sig fra de nordlige dele af Nordamerika og Asien, samt i Mellemøsten og Europa. Den findes i mange habitater, lige fra arktisk tundra til ørkenområder og skove. Ulvens biologi er således, at den lever i familiegupper på 2-8 dyr, der består af et par med deres unger fra samme og foregående år. Gruppen opretholder et stort territorium, hvor de holder andre ulve væk fra. Uden for dette territorium kan enlige dyr strejfe omkring. Det er kendt, at når ulve er cirka 2 år gamle og bliver kønsmodne, bryder de ud af familieflokken for at etablere deres eget territorium og finde en mage fra en anden ulveflok. I den forbindelse kan ulve strejfe endda meget langt.

Med tiden kan naboområder optages af en ulvefamilie, der her etablerer et nyt territorium. Territoriørrelsen for en ulveflok varierer efter tætheden af byttedyr, og om de er i etableringsfasen eller ej. I Europa findes en variation på størrelsen af territorier på mellem 100 og 300 km². DCE anslår, at ulve, der etablerer sig i første fase vil have store territorier. Europæiske erfaringer viser desuden, at ulven skal have store uforstyrrede skovområder på 1 km² og adgang til en fødemængde på 3-5 kg kød om dagen i gennemsnit (ulve kan dog faste i op til 2 uger). Ulven lever hovedsagelig af store byttedyr som f.eks. rådyr og unge kronedyr, men kan også tage mindre dyr som harer og gnavere. Tyske undersøgelser viser, at størstedelen af føden (2/3) udgøres af rådyr. Ulven kan også tage husdyr som f.eks. får, geder og kalve. Desuden tager ulve også ådsler og affald, men de foretrækker levende bytte. Om efteråret kan de også spise bær som supplement. I Europa er ulven hovedsageligt nataktiv, men især strejfende dyr kan også ses om dagen. De strejfende ulve kan ses på mange slags biotoper, inklusiv marker og nær menneskelig bebyggelse -

endog gennem små og større byer ved nattetide. Den vil dog normalt så vidt muligt undgå kontakt med mennesker.

I oktober 2012 blev den første ulv i Danmark i 199 år set og fotograferet i Hanstedreservatet i Thy. Få uger senere blev den fundet død i samme område, og bragt til undersøgelse og obduktion. Undersøgelser og DNA-prøver viste, at der var tale om en vild han-ulv, som stammede fra den voksende tyske ulvebestand. Den var født i 2009 i Sachsen i det østlige Tyskland og havde derfor vandret 850 kilometer til Thy. Endnu en strejfende ulv blev set og fotograferet ved Dejbjerg nær Ringkøbing i Vestjylland i slutningen af december 2012, og denne ulv formodes stadig at opholde sig i Jylland. Der har således efterfølgende været en række udokumenterede observationer af ulv i Vestjylland samt senest en enkelt dokumenteret i Midtjylland sydvest for Silkeborg i midten af februar 2013 samt nær Vinderup øst for Holstebro i marts 2013. Antallet af ulve i Danmark kan på et givent tidspunkt ikke vides med sikkerhed, dels fordi der er tale om et sky dyr, dels fordi de hurtigt kan tilbagelægge store afstande og krydse landegrænser. Tyske observationer har vist, at ulve kan strejfe og atter vende tilbage til deres udgangspunkt.

De første strejfende ulve sydfra er altså nu nået til Danmark. I takt med, at den tyske ulvebestand er i fremgang, skal vi forvente, at der vil komme flere strejfende ulve i Danmark i de kommende år og måske en ynglebestand. I Tyskland genindvandrede ulven i 2000 fra Østeuropa, og bestanden skønnes i 2013 at være oppe på knap 100 dyr.

Naturstyrelsen definerer en dansk ulvebestand som mindst ét territoriehævdende, ynglende par. Det vil sige, at så længe der er tale om enkelte strejfende dyr opfattes de ikke som en dansk bestand, men som en del af den centraleuropæiske ulvebestand.

Lovgrundlag

Efter jagt og vildtforvaltningslovens § 3 må der kun drives jagt på vildt, der er fastsat jagttid for. Da der ikke er fastsat jagttid på ulv, må den ikke jages i Danmark. Ulv er i øvrigt omfattet af EU-habitatdirektivets art. 12, dvs. omfattet af det såkaldte bilag IV til direktivet, som indebærer en streng beskyttelse.

Overtrædelse af jagt- og vildtforvaltningsloven straffes med bøde eller fængsel i indtil 2 år, hvis en person skyder en ulv.

Ulv må ikke reguleres medmindre Naturstyrelsen giver en konkret tilladelse hertil, jf. vildtskadebekendtgørelsens § 26. Dette kræver, at betingelserne i EU-habitatdirektivets art. 16 er opfyldt. Regulering kan bl.a. ske for at forhindre "alvorlig skade på besætninger eller af hensyn til den offentlige sundhed og sikkerhed". En generel forudsætning er i henhold til direktivet, at der ikke findes anden brugbar løsning, og det ikke hindrer opretholdelse af den pågældende bestands bevaringsstatus i dens naturlige udbredelsesområde. Der er selvsagt ingen dansk praksis vedrørende ulv, men det vurderes umiddelbart, at hvis en ulv forekommer truende over for mennesker, vil der efter en konkret vurdering kunne gives tilladelse til regulering.

Erfaringerne fra Tyskland viser, at der her ikke er givet nogen tilladelser til regulering. I Polen, der har ca. 700 ulve, er der i perioden 2000 til 2012 givet tilladelser til regulering af 49 ulve, men kun 10 blev skudt.

Der kan opstå situationer, hvor spørgsmålet er, om man med henvisning til straffelovens regler om lovligt nødværge, kan blive straffri, hvis en person skyder en ulv, der angriber mennesker eller husdyr. (Lovlig nødværge vil sige, at man har ret til at afværge et uretmæssigt angreb ved hjælp af en ellers strafbar handling). Der er heller ikke her nogen retspraksis vedrørende ulv, og svaret afhænger først og fremmest af den konkrete situation. Formentlig vil det i helt særlige tilfælde kunne blive fundet straffrit at skyde en ulv, hvis det er nødvendigt for at hindre et angreb af alvorlig karakter. Man kan dog ikke på forhånd sige med sikkerhed, hvornår straffrihed vil indtræde, da det altid afhænger af den konkrete stillingtagen, som domstolene – efter den strafbare handling er sket – foretager.

Efter artsfredningsbekendtgørelsens § 10 må en ulv ikke handles, overdrages, opbevares, konserveres, transporteres, forsendes eller udstilles. Det betyder, at al håndtering af en dødfunden ulv, f.eks. en trafikdræbt, kræver Naturstyrelsens dispensation.

I henhold til naturbeskyttelseslovens § 29 a må en ulv ikke forsætlig forstyrres med skadelig virkning for arten eller bestanden. En ulvs yngle- eller rasteområder må ikke beskadiges eller ødelægges, hvor den har etableret en fast bestand.

Hvis ulven opbygger en reproducerende bestand i Danmark, er den omfattet af EU-habitatdirektivets art 4-6 om udpegning af habitatområder med en mere målrettet beskyttelse og forvaltning med henblik på at sikre arten en gunstig bevaringsstatus.

Udpegning af habitatområder sker på grundlag af miljømålsloven, og områderne beskyttes gennem en række love og forvaltes fremover aktivt på grundlag af Natura 2000-planer.

- Ulven er fredet og må derfor ikke jages.
- Regulering må kun ske efter særlig tilladelse.
- Findes en død ulv, må den ikke opsamles.

Er der plads til en ulvebestand i Danmark?

Svaret på spørgsmålet om der er plads til en ulvebestand i Danmark, og i givet fald størrelsen heraf, vil afhænge af, om ulven kan finde levesteder, der opfylder dens krav til uforstyrrede territorier samt mulighederne for at finde føde, uden at det kolliderer med menneskets interesse. Man skal i den sammenhæng være opmærksom på, at overalt i verden vil sameksistensen mellem mennesker og rovdyr stille krav til f.eks. den måde, man har husdyr på i det fri.

DCE vurderer, at der i Danmark er op til 10 steder, dvs. i de mere tyndt befolkede dele af Jylland og Vendsyssel, hvor ulvenes krav til levesteder vil kunne opfyldes. Strejfende ulve vil dog formentligt kunne ses i hele Jylland.

At have et større rovdyr i naturen kræver også en informationsindsats om ulve generelt over for befolkningen i disse områder. Ligeledes kræves der en informationsindsats overfor dyreholdere om, hvordan man undgår konflikt mellem husdyr og ulve.

- Det vurderes, at der vil kunne leve ulv i Danmark
- Der skal gennemføres en informationsindsats om ulve i de dele af landet, hvor ulve etablerer sig, rettet imod
 - Befolkningen
 - Dyreholdere

Erfaringer fra nabolande

Der lever ulve i alle vore nabolande, hvor der er stigende bestande med deraf følgende udvidelser af udbredelsesområderne. I Sverige har der altid levet ulve, selvom den næsten var udryddet i 1970'erne og 1980'erne, og i Tyskland genindvandrede den i 2000 fra Polen efter at have været udryddet. Ulvens genindvandring til Tyskland svarer således til det, som vi i Danmark oplever de indledende stadier til nu.

Ulvne, der indvandrer til Danmark, kommer fra Tyskland. Det er teoretisk muligt, at ulve fra Sverige ville kunne krydse Øresund og komme til Sjælland. Det ville dog kræve, at de enten svømmede over Øresund eller løb via Øresundsforbindelsen. Ingen af delene må anses for særligt sandsynlige, dels fordi sundet på det smalleste sted ofte har kraftig strøm og er tæt befærdet af skibe, dels fordi den faste forbindelse er meget lang og også omfatter en tunnel, ulvene næppe vil løbe ned i. DCE finder på den baggrund, at det næppe er sandsynligt, at vi vil opleve svenske ulve i Danmark.

Den svenske ulvebestand er i et vist omfang truet af indavl, mens dette fænomen ikke ses i Tyskland.

Ulvne i Sverige og Norge lever i dag i meget tyndt befolkede områder, hvor naturgrundlaget og befolkningstætheden er meget anderledes end i Danmark. I modsætning hertil lever ulvene i Tyskland i et landskab, der på mange måder minder om de danske forhold. I Sverige og Norge er husdyrholdet i visse områder meget ekstensivt med husdyr, der går mere eller mindre frit over meget store arealer. I Tyskland holdes husdyr bag hegn på en måde, der meget ligner den, vi bruger i Danmark.

På denne baggrund vurderes det, at de tyske erfaringer i forhold til ulve vil være et bedre grundlag for dansk forvaltning end erfaringer fra Sverige og Norge. Dette udelukker naturligvis ikke, at man fra dansk side også kan lære af svenske og norske erfaringer.

- I forvaltningen af ulve i Danmark vil vi drage nytte af tyske erfaringer, da
 - ulven er genindvandret til Tyskland i år 2000.
 - de ulve, vi ser i Danmark, stammer fra Tyskland, og
 - naturgrundlag og kulturlandskab i Tyskland og Danmark har mange lighedspunkter.

Myndighedernes anvisning til borgere

DCE henviser til en norsk undersøgelse af ulveangreb på mennesker over hele verden, hvoraf det fremgår, at i de meget få tilfælde, hvor ulve har dræbt mennesker, har der været tale om ulve som er smittet med hundegalskab. Der er så vidt vides ikke konstateret hundegalskab i Tyskland igennem

en længere årrække. Sammenlignet med andre rovdyr i samme størrelse er ulve blandt de mindst farlige. Man skal dog altid have respekt for vilde dyr. Man skal således ikke trænge dyret ind i en position, hvorfra det har svært ved at undslippe og heller ikke nærme sig hvalpe eller sårede dyr.

- Normalt er ulve ikke farlige for mennesker.
- Træng aldrig en ulv ind i en position hvorfra den kun kan slippe ud ved at angribe.
- Man skal ikke nærme sig hvalpe eller sårede ulve.

Ulve kan angribe og dræbe husdyr. Det er dog muligt at foretage afværgeforanstaltninger, der minimerer eller hindrer at ulven kan komme i kontakt med husdyr. Det kan ikke forventes, at der allerede nu er husdyrejere, der har etableret afværgeforanstaltninger for at beskytte deres husdyr mod angreb fra ulve. Ulve kan også tage hunde og katte. I Danmark gives der ikke erstatning for vildtskader, det vil sige, at en husdyrejer må selv bære eventuelle tab, hvis en ulv tager husdyr.

- Der er forskellige afværgeforanstaltninger for at undgå, at ulve angriber husdyr
- Strejfende hunde og katte vil kunne blive taget af ulve, herunder jagthunde der i forbindelse med jagt løber frit i områder med ulve.
- Naturstyrelsen giver ikke erstatning, hvis en ulv tager husdyr.

Trafikdrab udgør en dødelighedsfaktor hos ulve. Ser man en formodet trafikdræbt ulv, skal man ikke nærme sig den, men tilkalde hjælp fra dyreambulancer eller Naturstyrelsens lokale enhed. Derved undgår man at komme i en situation, hvor et såret dyr søger at forsvare sig mod mennesker, der nærmer sig.

- Ulven er fredet, og man må ikke opsamle en dødfunden ulv.
- Gå ikke nær en ulv, der ser ud til at være trafikdræbt.

Erstatning ved skader forvoldt af ulv

Ulve er rovdyr og vil kunne tage husdyr. I Danmark ydes der ikke erstatninger forvoldt af vildt og derfor heller ikke for skader på husdyr forvoldt af ulve.

Både i Tyskland og i Sverige gives der tilskud til etablering af ulvesikre fårehegn med forskellige vilkår og satser. I Tyskland er der tale om forskellige regler for tilskudssatser i de forskellige delstater, eksempelvis 60% tilskud i Sachsen og 75% i Brandenburg. I Sverige dækkes hele udgiften til tråd og hegn, men ikke arbejds løn, og tilskuddet gives kun indenfor områder som rummer en fastlevende bestand af ulv, og på den baggrund er officielt udpeget som "ulveområder".

Der ydes også kompensation for tab af husdyr i vores nabolande. I Tyskland kompenseres dræbte husdyr kun hvis der er udført afværgeforanstaltninger efter en defineret minimumsstandard. I Sverige ydes kompensation for dræbte husdyr efter faste tariffer, samt til ekstraudgifter i forbindelse med ulveangrebet, eks. hyre af maskiner, foder til flyttede dyr og arbejdstimer. Erstatning i Sverige for tab af husdyr ydes kun hvis det med minimum 50% sikkerhed kan afgøres at angrebet er forårsaget af ulv, og ikke af hunde eller andre årsager.

I både Tyskland og Sverige findes der mulighed for regulering af særlige problemulve som en nødløsning.

Hvad gør myndighederne, hvis/når ulven etablerer en ynglende bestand?

Ulven kan indvandre frit til Danmark fra Tyskland. Hvis den har en mage med eller finder en mage i Danmark, vil parret kunne etablere et territorium og få unger. Genindvandring af oprindeligt hjemmehørende arter til Danmark er ikke ukendt, f.eks. senest med gråsælens, havørnens, kongeørnens og vandrefalkens genindvandring til den danske natur.

- Etablerer ulven sig i Danmark, betragtes den som en naturlig del af den danske fauna.

Ulvens yngle- og rasteområder må ikke ødelægges eller beskadiges. Et ulveterritorium i Danmark forventes at være på 100-300 km², og der er ikke aktuelle planer om på forhånd at udpege særlige områder for ulve i Danmark. Hvis det på længere sigt viser sig, at ulven etablerer sig, må det da vurderes, om der er behov for at sætte ulven på det eksisterende udpegningsgrundlag for et Natura2000 område, eller om der skal udpeges et nyt område for ulven.

- Der er ikke aktuelle planer om at etablere særlige områder for ulve i Danmark.

For en række truede arter er der udarbejdet forvaltningsplaner. Formålet med disse planer er at sikre arternes fortsatte tilstedeværelse i landet. Forvaltningsplanen baseres på kendskab til arternes levesteder i Danmark og truslerne imod dem. Ministeren har truffet beslutning om, at der skal udarbejdes en forvaltningsplan for ulv i Danmark. Ulven er beskyttet, uanset om der er udarbejdet en forvaltningsplan.

- Ministeren har truffet beslutning om at der skal udarbejdes af en forvaltningsplan for ulv.

Ulven er tilbage i dansk natur efter at have været væk i 199 år. Der er derfor behov for at give oplysning om ulv til befolkningen. Informationsmaterialet skal ikke kun oplyse om ulvens biologi, men også f.eks. give anbefalinger til, hvordan man skal forholde sig hvis man møder en ulv eller ser en ulv der er ved at angribe husdyr. Informationen kan ske via nettet.

- Der er åbnet en hotline på Naturstyrelsens hjemmeside som borgere kan ringe til med spørgsmål om ulv
- Der udarbejdet informationsmateriale om ulve, bl.a. på Naturstyrelsens hjemmeside, og dette bliver løbende opdateret.

Monitering /overvågning

Ulven har stor bevågenhed og interesse hos medier og borgere. Det er ikke muligt at vide, hvor længe denne interesse vil vare, men det må forventes, at den i al fald vil vare indtil mindst et ulvepar har været etableret en periode. Der vil derfor bl.a. være en forventning om at myndighederne har et billede af, hvor i landet der er set ulv.

- Det skal afklares, hvilken type monitering der er behov for på kortere og længere sigt.

Registrering

I Tyskland har man oprettet et DNA-register over landets ulve. Et sådant register giver en entydig identifikationsmulighed af de enkelte ulve. Registeret kan bruges forvaltningsmæssigt, hvis man

f.eks. har behov for at identificere en bestemt ulv, der har forvoldt skade, eller man kan følge slægtskabet i bestande, således at man kan imødegå indavl.

- Det skal afklares, hvor og i hvilket regi der om der skal oprettes et DNA register over ulve i Danmark, herunder rammerne for den konkrete indsamling.

Afværgeforanstaltninger for ulveangreb på husdyrhold i indhegninger

Erfaringer fra vores nabolande viser, at ulve der angriber får og geder i indhegninger oftest vil forsøge at kravle under hegnet frem for at hoppe over hegnet.

Man kan mindske muligheden for ulveangreb på husdyr ved at tage dyrene ind om natten eller flytte dem til folde tæt på gården. Specielt kan dette være aktuelt for f.eks. hobbylandmænd som kun har et mindre antal dyr.

Afværgeforanstaltninger kan opdeles i to hovedtyper, nemlig elektriske og ikke-elektriske hegn. Uanset hvilken type som benyttes er ingen metode 100 % sikker. De fleste af materialerne til nedenstående foranstaltninger kan enten købes i byggemarkeder eller lignende, eller er allerede en del af fåreavlernes basisudstyr. Det vides p.t. ikke om strømforstærkede ståltrådsflehhegn kan købes i Danmark.

Elektriske hegn

Strømførende hegn med el-tråde ser ud til, såfremt de anvendes korrekt, at være en effektiv metode at reducere ulveangreb på i fårefolde. Erfaringer fra Sverige og Norge viser, at en supplerende el-tråd i 20 cm's højde over jorden er effektiv imod ulve der forsøger at kravle under hegnet. Spændingen i hegnet skal være mindst 2500 volt. I Norge og Sverige benyttes helt op til 4000-5000 volt, men dette er for også at sikre mod bjørn og los. Hele hegnet består af 5 strømførende tråde i henholdsvis 20, 40, 60, 90 og 120 cm's højde.

Et flettet trådhegn kan yderligere sikres ved at opsætte en elektrisk tråd 20 cm over jorden uden for hegnet.

I Tyskland er elektriske net (flehhegn med el-tråd) de mest populære til får og geder i områder med ulve. Nettene er dog kun egnede til små folde, da det ikke er muligt at opretholde en høj spænding over større afstande i disse.

Ikke elektriske hegn

I Tyskland benyttes også ståltrådsflehhegn. I Sachsen anbefales det, at hegnene er mindst 120-140 cm høje samt at de er forsynet med beskyttelse mod at ulven kan grave sig under hegnet. Sidstnævnte kan forhindres enten ved at sikre, at hegnet flugter helt med jordoverfladen eller ved at folde hegnet således, at det dækker jorden et stykke ud fra hegnet (100 cm) og dermed hindrer at ulven kan grave sig ind under.

Nogle ulve finder ud af, at de kan springe over hegnet, selvom det kun sjældent sker. Dette kan hindres ved at sætte et fladt, hvidt lyst bånd over nethegnet. Det flade bånd vil bevæge sig i vinden, og lyse op, og dermed virke skræmmende på ulven. Dette bånd kan også bruges i forbindelse med elektriske hegn. På grund af den hvide farve og ulvens gode syn virker det også om natten.

Opsætning af skræmmebånd og -strimler på hegn

Hvis der har været angreb af ulv kan man udover ovennævnte også opsætte en tråd hvorpå der er bundet forskellige farvede plastic- eller stofstrimler. Disse vil bevæge sig i vinden og skræmme ulvene. Virkningen er dog ikke varig, da ulvene vænner sig til denne afværgeforanstaltning, men den kan bruges i starten indtil en mere varig løsning bliver etableret.

Fårehunde

Erfaringer fra flere europæiske lande viser, at hyrdehunde i kombination med elektrisk indhegning beskytter effektivt mod både ulve og hunde. De store hyrdehunderacer er allerede fra hvalp tilvænnet til døgnnet rundt at opholde sig sammen med fårene, som de betragter som artsfæller, og forsvarer mod indtrængende farer.

Pyreneer-bjerghunden anses for at være en af de bedste racer til dette formål, da nogle af de andre fårehunderacer er så aggressive, at de let går til angreb mod mennesker. Erfaringer viser, at ulve slet ikke forsøger at komme ind i en fåreindhegning, når de først har set, at pyreneerbjerghunde vogter der. I en fåreindhegning med 1.000 får og et areal på 40 hektar kræves fem pyreneerbjerghunde. I Danmark findes 11 avlere af pyreneerbjerghunde.

Tilskuds- og kompensationsordninger for skader forvoldt af ulv i Tyskland og Sverige

I både Tyskland og Sverige gives der tilskud til etablering af ulvesikre fårehegn. I Tyskland er der tale om forskellige regler for tilskudssatser i de forskellige delstater, eksempelvis 60 % tilskud i Sachsen og 75 % i Brandenburg. I Sverige dækkes hele udgiften til tråd og hegn, men ikke arbejds løn, og tilskuddet gives kun i særligt udpegede områder med ulv.

Kompensation, for tab af dyr, ydes kun til mindre husdyr (får, geder, grise) idet angreb på større husdyr er yderst sjældent.

I Tyskland kompenseres dræbte husdyr kun hvis der er udført afværgeforanstaltninger efter en defineret minimumsstandard. Undersøgelser har vist at 70 % af ulveangrebene i 2009/2010 var på ejendomme som ikke var tilstrækkeligt beskyttet. I takt med at husdyrholdene de senere år har opnået bedre beskyttelse er antallet af dræbte får per ulveangreb faldet fra 4,5 til 1,5 på grundlag af at hegninger omkring større husdyrhold er blevet mere ulvesikre. I Sverige er der ikke konstateret ulveangreb på ulvesikre hegninger med strøm.

I Sverige ydes kompensation for dræbte husdyr såvel som til ekstraudgifter i forbindelse med ulveangreb. Ekstraudgifter kan eksempelvis være hyre af maskiner, foder til flyttede dyr og arbejdstimer (250 SEK/time). I 2011 blev der i alt dræbt eller såret 472 husdyr (96 % får). Erstatning ydes kun hvis det med minimum 50 % sikkerhed kan afgøres at angrebet er forårsaget af ulv. Denne vurdering foretages af uddannet personale som også assisterer med udarbejdelse af ansøgningsskema til erstatning. I 2011 var der bevilget 961.000 SEK til skadeforebyggelse og erstatning for skader forårsaget af ulv.